

Донецький національний університет імені Василя Стуса
Факультет хімії, біології і біотехнологій
Кафедра біофізичної хімії, фізики і педагогіки
СИЛАБУС
навчальної дисципліни «Нітроксильні радикали»

Кількість кредитів ЕКТС	5
Період викладання	3 семестр
Рівень вищої освіти	Третій
Спеціальність	«Хімія»
Освітньо-наукова програма	«Хімія»
Викладачі	Куш О. В., д-р хім. наук, професор кафедри біофізичної хімії, фізики і педагогіки; Шендрик О.М., д-р хім. наук, професор, декан факультету хімії, біології і біотехнологій.
Науковий профіль викладача	Куш О.В. Scopus: https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=8559084400 ; Google Scholar: https://scholar.google.com.ua/citations?user=YVputEwAAAAJ&hl=ru Шендрик О.М. Scopus: https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=6603500198 ; Google Scholar: https://scholar.google.com.ua/citations?user=jQ9B0cAAAAJ&hl=ru ;
Доступ до матеріалів курсу	Портал спеціальності 102 «Хімія»
Контактна інформація	o.shendrik@donnu.edu.ua kusch.o@donnu.edu.ua

Анотація

Дисципліна «Нітроксильні радикали», розроблена відповідно до профілю освітньо-наукової програми підготовки аспірантів спеціальності 102 «Хімія» галузі знань 10 «Природничі науки». Вона формує знання про утворення, будову і реакційну здатність нітроксильних радикалів. У дисципліні висвітлено проблеми генерування і ідентифікації радикалів, які пов'язані з методологією науково-дослідницької діяльності. Дисципліна допоможе здобувачам у повній мірі оволодіти методиками утворення нітроксильних радикалів, глибше зрозуміти процеси за їх участі та значення у радикальній хімії.

Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни є набуття здобувачами системи умінь і відповідних компетентностей для вирішення актуальних хімічних проблем, вміння обґрунтувати методи виконання наукового дослідження, орієнтуватися у методах генерування та детектування нітроксильних радикалів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен набути таких програмних результатів навчання, а саме:

- 1) Глибоко розуміти основні факти, концепції, принципи і теорії хімічної науки, використовувати їх для розв'язання складних задач, проведення досліджень і при здійсненні викладацької діяльності (ПРН01).
- 2) Знати принципи, процедури, методологію та фізико-хімічні методи дослідження, що використовуються при аналізі та вивченні структури і властивостей хімічних об'єктів, встановлювати зв'язок між структурою та властивостями досліджуваних об'єктів (ПРН02).
- 3) Інтерпретувати експериментально отримані дані та співвідносити їх з відповідними теоріями в хімії (ПРН07).
- 4) Оцінювати ризики, пов'язані з використанням хімічних речовин та лабораторних процедур, дотримуватись загальноприйнятих етичних норм і стандартів професійної етики (ПРН10).

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньої програми спеціальності 102 «Хімія».

Загальні компетентності (ЗК):

- 1) Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК01).
- 2) Здатність формувати системний науковий світогляд, генерувати нові ідеї (креативність), продукувати і приймати обгрунтовані рішення (ЗК02).
- 3) Здатність до пошуку, критичного аналізу та обробки інформації з різних джерел (ЗК03).
- 4) Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК04).
- 5) Уміння спілкуватися, включаючи усну та письмову комунікацію англійською мовою, а також мовою рідної країни (ЗК05).
- 6) Здатність дотримуватись етичних стандартів досліджень і професійної діяльності (академічна доброчесність, ризики для людей і довкілля тощо) (ЗК06).

Фахові компетентності (СК):

- 1) Здатність використовувати закони, теорії та концепції хімії у поєднанні із відповідними математичними інструментами для опису природних явищ (СК01).
- 2) Володіння загальною методологією здійснення наукового дослідження, здатність формулювати нові гіпотези та наукові задачі в галузі хімії, обрати належні напрями та відповідні методи для їх розв'язання (СК02).
- 3) Здатність організовувати, планувати та реалізовувати хімічний експеримент, обчислювати та обробляти отримані дані (СК03).
- 4) Здатність здобувати нові знання в галузі хімії та інтегрувати їх із уже наявними (СК04).
- 5) Здатність інтерпретувати, об'єктивно оцінювати і презентувати та обговорювати результати свого дослідження у письмовій та усній формі українською та англійською мовами, глибоке розуміння іншомовних наукових текстів за напрямом досліджень (СК05).
- 6) Володіння практичними навичками, що передбачають розуміння ризиків та дозволяють безпечно працювати, виконуючи професійні обов'язки (СК06).

Організація та оцінювання навчання визначена «Порядком оцінювання знань здобувачів вищої освіти у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса» та «Положенням про організацію освітньої діяльності у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса». Форми поточних і підсумкових контролів: виконання оформлення, захист практичних робіт, колоквиуми, письмові контрольні роботи.

Організація навчання за дисципліною відбувається в наступних форматах: 1) аудиторні заняття (лекції, практичні заняття); 2) самостійна робота аспірантів.

Аудиторні заняття реалізуються відповідно до наступного календарного плану викладання дисципліни, конкретні дати відповідають розкладу занять і графіку навчального процесу:

Календарний план викладання дисципліни «Нітрокисільні радикали»

Тиждень /дата/, години	Тема	Форма проведення заняття	Завдання, години	Терміни виконання (дата і час)	Мак кількість балів
1-й тиждень, 4 години	Будова і хімічні властивості попередників нітрокисільних радикалів - гідроксиламінів та оксимів.	Лекція 1. Пр. робота №1	Залежність хімічних властивостей гідроксиламінів від їх будови	1-й тиждень	10
2-й тиждень, 2 години	Методи генерування нітрокисільних радикалів: використання неорганічних, органічних окисників, ензимів.	Лекція 2.		2-й тиждень	
3-й тиждень, 4 години	Генерування нітрокисільних радикалів за допомогою ферментів: методи і практичне застосування.	Лекція 3. Пр. робота №2	Генерування фталімід-N-окисільних радикалів. Ідентифікація за допомогою УФ-спектрів.	3-й тиждень	10
4-й тиждень, 2 години	Фізико-хімічні властивості нітрокисільних радикалів. УФ-спектри радикалів.	Лекція 4.		4-й тиждень	
5-й тиждень, 4 години	Електронна структура нітрокисільних радикалів. ЕПР-спектри.	Лекція 5. Пр. робота № 3.	Розрахунок спінової густини (на O та N атомах) у фталімід-N-окисільному радикалі.	5-й тиждень	10
6-й тиждень 2 години	Використання квантово-хімічних методів для вивчення електронної	Лекція 6.		6-й тиждень	

	будови нітроксильних радикалів. Розподіл спінової густини в радикалах.				
7-й тиждень, 4 години	Реакції переносу атома Гідрогену за участю нітроксильних радикалів..	Лекція 7. Пр. робота № 4.	Дослідження реакцій переносу атома Гідрогену за участю нітроксильних радикалів	7-й тиждень	10
8-й тиждень, 2 години	Механізм аеробного окиснення органічних сполук у присутності нітроксильних радикалів	Лекція 8.		8-й тиждень	
9-й тиждень, 4 години	Фільність нітроксильних радикалів у реакціях відриву Н-атома..	Лекція 9. Пр. робота № 5.	Використання квантово-хімічних методів для визначення фільності радикалів.	9-й тиждень	10
10-й тиждень, 2 години	Використання фталімід-N-оксильних радикалів як медіаторів у процесах аеробного окиснення.	Лекція 10.		10-й тиждень	
11-й тиждень, 4 години	Особливості реакцій відриву бензильного атома Гідрогену фталімід-N-оксильним радикалом	Лекція 11. Пр. робота № 6.	Індивідуальна робота 1	11-й тиждень	30
12-й тиждень, 2 години	Вплив будови N-оксильних радикалів на їхню каталітичну активність.	Лекція 12.		12-й тиждень	
13-й тиждень, 4 години	Дія N-оксильних радикалів на стереорегулярність ланцюга в радикальній полімеризації.	Лекція 13. Пр. робота № 13.	Індивідуальна робота 2	13-й тиждень	20
14-й тиждень, 2 години	Кінетика та механізм реакцій приєднання фталімід-N-оксильного радикала за подвійним зв'язком вільних сполук.	Лекція 14.		14-й тиждень	

Форми оцінювання результатів навчання:

- виконання й оформлення практичних та робіт;
- залік.

Загальна підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляється відповідно до методики накопичення балів за результатами поточного контролю,

Система оцінювання результатів навчальних досягнень :

За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS	За національною шкалою
90-100	A	зараховано
82-89	B	
75-81	C	
67-74	D	
60-66	E	
0-59	FX	не зараховано

Критерії оцінювання практичних завдань і індивідуальних робіт з аналізу отриманих у розрахунках результатів.

Σ балів	100	85	75	65	0
Загалом 50 балів Квантово-хімічні розрахунки DFT з оптимізації геометрії N-оксильних радикалів.	50 балів макс. Рівноважна геометрія встановлена. Гессіан розраховано. Кількість коливальних мод правильна. Від'ємні частоти в ІЧ спектрі відсутні. Поступальні і обертальні моди відповідають критеріям за енергіями.	45 балів макс. Рівноважна геометрія встановлена. Гессіан розраховано. Кількість коливальних мод правильна. Від'ємні частоти в ІЧ спектрі відсутні. Поступальні і обертальні моди не відповідають критеріям за енергіями.	40 балів макс. Рівноважна геометрія встановлена. Гессіан розраховано. В ІЧ спектрі наявні від'ємні частоти	35 балів макс. Розрахунок завершено, але рівноважна геометрія не знайдена.	0 балів Розрахунки не виконано.
Загалом 50 балів Аналіз впливу структури N-оксильного радикала на його реактивність за отриманими результатами з оптимізації геометрії.	50 балів макс. В заключному аналізі чітко відстежено і обгрунтовано тенденцію впливу електрондонорних та електроноакцепторних властивостей замісників на реакційну	40 балів макс. В заключному аналізі чітко відстежено, але недостатньо твердо обгрунтовано тенденцію впливу електрондонорних та електроноакцепторних	35 балів макс. В заключному аналізі виявлено вплив електрондонорних та електроноакцепторних властивостей замісників на реакційну здатність радикала, але	30 балів макс. Заклучний аналіз має описовий характер і не містить будь-яких гіпотез стосовно можливих тенденцій зв'язку структури радикала з його реакційною	0 балів Заклучний аналіз не виконано

	здатність радикала.	властивостей замісників на реакційну здатність радикала.	пояснень цьому факту не наведено.	здатністю.	

Список рекомендованих джерел

- 1) Rappoport, Z., Liebman, J. F. (2008). *The Chemistry of Hydroxylamines, Oximes and Hydroxamic Acids, Volume 1*. John Wiley & Sons. 1040 p. DOI:10.1002/9780470741962.
- 2) Krylov, I. B., Kompanets, M. O., Novikova, K. V., Opeida, I. O., Kushch, O. V., Shelimov, B. N., Terent'ev, A. O. (2016). Well-known mediators of selective oxidation with unknown electronic structure: metal-free generation and EPR study of imide-N-oxyl radicals. *The Journal of Physical Chemistry A*, 120(1), 68-73. <https://doi.org/10.1021/acs.jpca.5b10722>
- 3) Matsumoto, K. I., Nakanishi, I., Zhelev, Z., Bakalova, R., & Aoki, I. (2022). Nitroxyl Radical as a Theranostic Contrast Agent in Magnetic Resonance Redox Imaging. *Antioxidants & redox signaling*, 36(1-3), 95-121. <https://doi.org/10.1089/ars.2021.0110>
- 4) Galli, C., Gentili, P., Lanzalunga, O. (2008). Hydrogen abstraction and electron transfer with aminoxyl radicals: Synthetic and mechanistic issues. *Angewandte Chemie International Edition*, 47(26), 4790-4796. <https://doi.org/10.1002/anie.200704292>
- 5) Annunziatini, C., Baiocco, P., Gerini, M. F., Lanzalunga, O., & Sjögren, B. (2005). Aryl substituted N-hydroxyphthalimides as mediators in the laccase-catalysed oxidation of lignin model compounds and delignification of wood pulp. *Journal of Molecular Catalysis B: Enzymatic*, 32(3), 89-96. <https://doi.org/10.1016/j.molcatb.2004.11.002>
- 6) Nutting, J. E., Rafiee, M., Stahl, S. S. (2018). Tetramethylpiperidine N-oxyl (TEMPO), phthalimide N-oxyl (PINO), and related N-oxyl species: electrochemical properties and their use in electrocatalytic reactions. *Chemical reviews*, 118(9), 4834-4885. <https://doi.org/10.1021/acs.chemrev.7b00763>

Викладач		Куш О.В.
В.о. завідувача кафедри біофізичної хімії, фізики і педагогіки		Лесишина Ю.О.
Гарант освітньої програми		Розанцев Г.М.
Керівник спеціальності		Шендрик О.М.